

UDKAST

Ændring af vejledning om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær

Punkt 2.2. i vejledning nr. 10090 af 11. december 2023 affattes som anført nedenfor. Den ændrede affattelse anvendes fra offentliggørelsen, herunder også for verserende sager.

Ny affattelse af punkt 2.2.:

»2.2. Samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse

Forældrenes evne til at samarbejde omkring barnet er et vigtigt element i vurderingen af barnets bedste efter forældreansvarsloven og derfor et forhold, der skal tillægges betydelig vægt ved afgørelser om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær.

Efter § 4, stk. 1, i forældreansvarsloven skal afgørelser efter loven træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet. Familieretshuset og familieretten skal have fokus på, at afgørelser skal medvirke til at sikre barnets trivsel og beskytte barnet mod vold eller anden behandling, der udsætter barnet for skade eller fare, herunder at være vidne til vold.

Videre fremgår det af bestemmelsens stk. 2, at Familieretshuset og familieretten ved vurderingen af barnets bedste også skal inddrage hensynet til barnets ret til begge forældre og i den forbindelse samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, som er kommet til udtryk ved barnets adfærd. Samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, skal ifølge bestemmelsen tillægges konsekvenser, hvis dette er til barnets bedste.

Betydningen af eventuel samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, skal således altid inddrages ved vurderingen af barnets bedste i sager efter forældreansvarsloven. Hermed understreges, at samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, kan have en voldsom påvirkning af barnets samlede forhold - både på kort og på længere sigt - og derfor ikke må gå ubemærket hen.

Uanset § 4, stk. 2, i forældreansvarsloven er barnets bedste fortsat det bærende princip i loven, og reaktioner i forhold til samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, må ikke anvendes uden øje for barnets samlede situation. Alle afgørelser efter forældreansvarsloven skal således fortsat træffes ud fra, hvad der er bedst for det enkelte barn.

Familieretshuset skal være særligt opmærksomt på sager, hvor der foreligger samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, og Familieretshuset skal hurtigt gribe ind heroverfor.

Samarbejdschikane kan udøves af begge forældre, og et manglende samarbejde kan således bero på både bopælsforældrerens og samværsforældrerens forhold.

Hvis en påstand om samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, sandsynliggøres under behandlingen af sagen, bør Familieretshuset vejlede den forælder, som ikke udøver chikane, om muligheden for at starte en sag om andre dele af forældreansvaret. Hvis chikanen udøves af samværsforældrerens, kan bopælsforældrerens ansøge om ophør af samvær, og hvis chikanen udøves af bopælsforældrerens, kan samværsforældrerens søge om at blive bopælsforælder eller blive eneforældremyndighedsindehaver.

I sager med samarbejdsskikene, herunder forældrefremmedgørelse, foreligger ofte flere faktorer, der bidrager til sagens kompleksitet.

Til understøttelse af behandlingen af sager, hvori indgår spørgsmål om samarbejdsskikene, herunder forældrefremmedgørelse, har Familieretshuset udarbejdet en faglig guideline om kontaktbrud og forældrefremmedgørelse, som findes på Familieretshusets hjemmeside: www.familieretshuset.dk.

Særligt om samarbejdsskikene

Samarbejdsskikene fra bopælsforælders side kan f.eks. komme til udtryk i form af samværschikene, hvor konflikterne omkring samarbejdet og barnet skyldes, at den ene forælder uden påviselig grund har forsøgt at hindre den anden forælders kontakt til barnet.

Samarbejdsskikene fra samværsforælders side kan bl.a. komme til udtryk ved samværsforælders manglende samarbejde med bopælsforælderen om barnet i et omfang, der medvirker til, at forældrenes samarbejde lider skade på en sådan måde, at det går ud over barnet. Dette kan f.eks. komme til udtryk ved, at samværsforælderen hindrer forældrenes samarbejde ved vedvarende og uden rimelig grund at rette henvendelse til Familieretshuset, kommunen eller andre myndigheder med anmodninger eller anmeldelser mod den anden forælder og dennes familie, eller gennem uberettigede tilbageholdelser af barnet efter endt samvær.

Der kan også være tale om chikane af bopælsforælderen og dennes familie, f.eks. i form af vedvarende trusler om vold, nedsættende tale m.v. eller ved at samværsforælderen konstant opsøger eller kontakter bopælsforælderen uden for de aftalte tidsrum eller overtræder polititilhold.

Har en forælder udøvet vold, henvises til punkt 2.1.1.

Særligt om samarbejdsskikene i form af forældrefremmedgørelse

Ved forældrefremmedgørelse forstås en forælders bevidste brug og manipulation af barnet i forhold til den anden forælder med det sigte, at den anden forælder mister kontakten med barnet.

Lovens begreb "forældrefremmedgørelse" er ikke et psykologfagligt begreb, men et selvstændigt faktabaseret begreb, der i forarbejderne til forældreansvarsloven er defineret således:

"Definitionen af forældrefremmedgørelse/forældrefjendtlighed er, når et barn konsekvent og over længere tid udtrykker stærke negative følelser (had, raseri, frygt) over for én forælder, som ikke er i overensstemmelse med barnets faktiske erfaringer med denne forælder."

Der er således fokus på situationer, hvor en forælder søger at påvirke barnet til at have et negativt syn på den anden forælder. Disse situationer vurderes med udgangspunkt i barnets forhold og ikke i den pågældende forælders adfærd. I begrebsforståelsen ligger, at barnets adfærd - som den kommer til udtryk i de omhandlede sager - ikke afspejler den reelle situation, som barnet befinder sig i. Eksempelvis ved følelser m.v. udtrykt gennem breve og andre handlinger, som ikke hænger sammen med de faktiske erfaringer, som barnet har med den pågældende forælder. Forældrefremmedgørelsen kommer således til udtryk ved, at barnets gengivelse af virkeligheden er blevet præget af den ene forælder.

For at undgå, at et barn på grund af forældrefremmedgørelse mister kontakten med den ene forælder sådan, at det bliver vanskeligt at genetablere kontakten, er det vigtigt, at sager, hvori der indgår forældrefremmedgørelse identificeres hurtigst muligt sådan, at der kan sættes ind over for det med de midler, der er relevante i den enkelte sag. Dette skal ske både ved den indledende screening og visitation af nye sager (se punkt 2.4.) og under behandlingen af sagen.

Nærmere om bestemmelsen i § 4, stk. 2, i forældreansvarsloven

Bestemmelsen i § 4, stk. 2, i forældreansvarsloven om samarbejdsskikene, herunder forældrefremmedgørelse, er navnlig møntet på sager, hvor forældrene ikke kan samarbejde om barnet, heller ikke om at sikre

barnets kontakt med begge forældre. Der kan eksempelvis være tale om situationer, hvor den ene forælder bevidst manipulerer barnet i forhold til den anden forælder med det sigte, at den anden forælder mister kontakten med barnet.

Sådan samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, kan være skadelig for barnet. Dels fordi det kan være en stor belastning for barnet at blive inddraget i forældrenes konflikt, herunder ved at den ene forælder aktivt bruger barnet i en kamp mod den anden forælder, dels fordi barnets kontakt med den ene forælder kan blive svækket eller afbrudt. Dette gælder særligt i de få sager, hvor samværschikane, herunder forældrefremmedgørelse, betyder, at den ene forælder ender med at fremstå som fremmed for barnet, og den chikanerende forælder uden rimelig grund afbryder kontakten mellem barnet og den anden forælder.

Bestemmelsen i § 4, stk. 2, finder således ikke anvendelse i sager, hvor der er eller kan være reelle grunde til, at en forælder afbryder barnets kontakt med den anden forælder for at beskytte barnet. At beskytte barnet mod den anden forælder kan være berettiget, eksempelvis hvis der er vold, herunder psykisk vold, i relationen mellem forældrene, eller der er vold mod barnet. Det kan også være berettiget at afbryde barnets kontakt med den anden forælder, hvis udøvelse af samvær betyder, at bopælsforælders sikkerhed bringes i fare. Videre kan det også være berettiget for en forælder at beskytte barnet mod den anden forælder, hvis der er begrundet mistanke om, at den anden forælder ikke kan tage sig af barnet, f.eks. på grund af psykisk sygdom eller misbrugsproblemer m.v.

Derimod kan almindelig uenighed eller højt konfliktniveau mellem forældrene ikke i sig selv begrunde, at en forælder helt holder barnet væk fra den anden forælder. Det samme gælder ved grundlæggende uenigheder om barnets forhold i relation til opdragelse, skolegang, kost og helbred.

De forhold, der kan begrunde, at det er berettiget, at en forælder beskytter barnet mod den anden forælder, bør så vidt muligt understøttes af politianmeldelser, skadestuerapporter, lægelige erklæringer m.v. Den omstændighed, at forholdene ikke kan underbygges, f.eks. i en situation hvor en samværsforælder frifindes for en anklage om at have udøvet vold m.v. over for bopælsforælderen, dennes familie eller barnet, eller i tilfælde med psykisk sygdom m.v., som sjældent kan understøttes af dokumentation, betyder imidlertid ikke nødvendigvis, at der så er tale om, at bopælsforælderen har udøvet samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse. Dette skal ses i lyset af, at bestemmelsen i § 4, stk. 2, som beskrevet ovenfor, ikke må betyde, at sager, hvor en forælder har reelle grunde til at afbryde barnets kontakt med den anden forælder, afholder sig fra at gøre det af frygt for at blive beskyldt for samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse. Der vil således være situationer, hvor der ikke er begået et strafferetligt forhold, eller hvor der ikke kan føres fornødent bevis for et strafferetligt forhold, eller øvrige ikke-dokumenterbare forhold, hvor det alligevel må lægges til grund, at der var gode grunde til at afbryde kontakten.

Samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, vil i sammenhæng med familiens øvrige problemstillinger kunne føre til, at sagen visiteres til behandling som en § 7-sag, da der oftest vil være tale om komplekse sager.

I § 7-sagerne mødes forældrene med en tværfaglig tilgang, og der vil blive gennemført en børnesagkyndig undersøgelse, medmindre det ikke er nødvendigt for afgørelsen af den konkrete sag. Behandlingen af § 7-sager er nærmere beskrevet i punkt 2.8. i denne vejledning og i punkt 6 i vejledning om Familieretshuset.

Hvis der i en sag, der behandles som en § 6-sag, fremkommer påstande om samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, kan det være relevant, at der gennemføres en børnesagkyndig undersøgelse. Gennemførelse af en børnesagkyndig undersøgelse kan dog f.eks. undlades, hvis der for nyligt er gennemført en børnesagkyndig undersøgelse, som også i den nye sag dækker behovet. Der henvises i øvrigt til vejledning om børnesagkyndige undersøgelser. Det kan også overvejes at visitere sagen til behandling som en § 7-sag.

Den børnesagkyndige undersøgelse har i både § 6-sagerne og § 7-sagerne til formål at afklare, om der foreligger samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, og hvad der i så fald er årsagen hertil.

Ved påstand om forældrefremmedgørelse skal det ved oplysningen af sagen bl.a. søges afklaret, om barnet har været udsat for negativ prægning fra den ene forælder. Forholdet mellem barnet og denne forælder vil således skulle afdækkes. Det kan efter en konkret vurdering være relevant at indhente sagkyndige erklæringer om den anden forælder. Undersøgelsen vil skulle anlægge et fremadrettet perspektiv i forhold til barnets bedste ved vurderingen af, om barnet i et udviklings- og trivselsperspektiv eksempelvis vil have bedst af, at barnets bopæl flyttes til den forælder, der ikke udøver forældrefremmedgørelse, eller at denne tillægges forældremyndigheden over barnet alene.

Familieretshuset kan i sager med samarbejdsskikane, herunder forældrefremmedgørelse, efter en konkret vurdering også beslutte at indhente en sagkyndig erklæring om den forælder, der mistænkes for at udøve samarbejdsskikane, herunder forældrefremmedgørelse. Dette gælder både i sager, der behandles som § 6-sager og § 7-sager. Den sagkyndige erklæring skal under hensyn til det konkrete barns forhold fokusere på forældrerens – eller begge forældres – forudsætninger for at tage vare på barnet. En sagkyndig erklæring kan således på et tidligt tidspunkt i sagsbehandlingen være med til at afklare, i hvilket omfang den chikanerende forælder kan drage omsorg for barnet, herunder ved at samarbejde med den anden forælder om barnet. Samtidig kan indhentningen af en sagkyndig erklæring være en måde at skærme barnet mod inddragelse i sagen. Der henvises til vejledning om børnesagkyndige undersøgelser.

Barnet vil typisk blive inddraget i sager om samarbejdsskikane, og det vil ofte ske gennem en børnesagkyndig undersøgelse el.lign. Dette indebærer, at barnets udtalelser om den anden forælder ikke vil stå alene, men vil indgå i den samlede vurdering af barnets situation, herunder af om der sker negativ prægning af barnet. En sådan samlet vurdering af barnets situation foretages dog også, når der gennemføres en børnesamtale med et barn. I sager om samarbejdsskikane, herunder forældrefremmedgørelse, er den psykologfaglige vurdering således helt central for vurderingen af, hvad der er bedst for barnet i den konkrete situation.

Endelig er det afgørende, at Familieretshuset under behandlingen af en sag, hvor der er mistanke om samarbejdsskikane, herunder forældrefremmedgørelse, har fokus på barnet og dets trivsel. Barnet kan under sagens forløb støttes gennem tilbuddene i Børneenheden, herunder kontaktpersonordningen. Der henvises til punkt 2.1. i denne vejledning og punkt 7 i vejledning om Familieretshuset.

Konsekvens af samarbejdsskikane og forældrefremmedgørelse

Samarbejdsskikane, herunder forældrefremmedgørelse, kan i visse tilfælde have et sådant omfang, at det påvirker barnet på en sådan måde, at der er bekymring for barnets trivsel. Familieretshuset kan i sådanne tilfælde under behandlingen af sagen træffe en midlertidig afgørelse om begrænsning eller ophævelse af samværet, hvis der er akut behov for at friholde barnet fra forældrenes konflikt. Det bør dog overvejes, om barnets bedste kan varetages ved, at samværet foregår under overvågning.

Hvis en påstand om samarbejdsskikane, herunder forældrefremmedgørelse, gennem oplysningen af sagen bliver bekræftet, skal det overvejes, hvilke konsekvenser det skal have. Det vil være nærliggende at overveje, om forældremyndigheden skal tillægges den anden forælder alene, eller om barnets bopæl skal flyttes til den anden forælder. Der skal derfor i nødvendigt omfang vejledes om mulighederne for at ansøge herom. Familieretshuset kan træffe midlertidige afgørelser herom, mens den endelige afgørelse træffes af familieretten. Er der ikke samvær, bør det overvejes at fastsætte kontaktbevarende samvær eller midlertidigt samvær, eventuelt under overvågning, hvis dette er til barnets bedste. På den måde kan barnets kontakt med den anden forælder genoptages, og risikoen for forældrefremmedgørelse imødegås.

En afgørelse om eneforældremyndighed eller skift af barnets bopæl kan kun træffes, når det konkret vurderes at være bedst for barnet. Denne vurdering bør, som i andre sager om ændring af forældremyndighed eller barnets bopæl, bygge på grundige undersøgelser, herunder afdækning af barnets perspektiv og egne synspunkter, alt efter barnets alder og modenhed.

Der skal endvidere lægges vægt på, om ændring af forældremyndighed eller barnets bopæl reelt vil sikre barnets ret til begge forældre. Ændringen bør således kun gennemføres, hvis den forælder, der vil blive barnets eneforældremyndighedsindehaver eller bopælsforælder, reelt vil kunne sikre barnets fortsatte kontakt med den anden forælder.

I vurderingen af, hvad der er bedst for barnet, skal der tages hensyn til hovedprincipperne i forældreansvarsloven om, at barnet har ret til to forældre, og at forældrene skal tage ansvar for barnet, dels ved at drage omsorg for barnet, dels ved at samarbejde om væsentlige beslutninger om barnet. Dette ansvar kommer også til udtryk ved, at begge forældre skal være med til at sikre, at samværet med den forælder, som barnet ikke bor sammen med, virkeliggøres. Der henvises til lovens § 19, stk. 2.

Den omstændighed, at en forælder har udøvet samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, vil således ikke automatisk medføre ændring af forældremyndighed, barnets bopæl eller samvær.

Ændring af forældremyndighed og barnets bopæl er nærmere beskrevet i punkt 3.3.1., 3.3.3.3. og 4.2. «